1e Jaargang, nummer 20, 30 september 2024

REFO TIJD

Blad van het Instituut voor Calvinistische Studiën i.s.m. de Nederduits Gereformeerde Kerk (1571) - De moederkerk van Nederland sinds 1579. ‘Geen kerk zal over een andere kerk heersen, geen taakuitvoerder over de andere taakuitvoerder.’ (Kerkorde Emden, 1571)

In dit nummer : Van Wisse tot Steenblok, en De Veenendaalse scheuringen in de gereformeerde kerk (1896-1913)

VAN WISSE TOT STEENBLOK

J. Wisse stelde in de Wekker van 29/12 1916 dat de algemene volkszonden steeds meer begonnen door te breken, dat het opkomende geslacht steeds meer aan het ontaarden was van jaar tot jaar. Wij worden beproefd door zowel de oordelen als de zegeningen, stelde hij, en men dwaalde juist meer en meer af. Ze verootmoedigden zichzelf niet. Hij noemde de geldgod en de drankgod en al de ijdelheden van de wereld die grote menigtes aantrokken. Het is vandaag de dag niet anders. Daarom moeten we terug naar de oude vaderen en moederen die hier tegen waarschuwden.

Ook die menigtes die hard en onbekeerd zijn zijn een grote beproeving. We moeten bij onszelf beginnen, stelt J. Wisse. Hij was één van de grote kerkvaderen van de begintijd van de christelijk-gereformeerde kerk die zich niet liet meeslepen met de hypnotische toestanden van Kuyper. J. Wisse wilde geen compromissen sluiten met de wereld. Kuyper was een geleerde, maar dartele man in velerlei opzicht. Hij was een wilde jongen die er nog compromissen op nahield met menselijke cultuur en traditie. J. Wisse hield hierin vast aan de eeuwige steen, ook al was die ten aanstoot.

J. Wisse herinnerde de mens eraan : de aarde is geen paradijs, maar een woestenij van zonde. Och mens, beeldt uzelf toch niets in. De mens is maar een zucht. J. Wisse wijst dan op Jeremia die zo heeft moeten worstelen onder de ellende van het volk, en die de roede van God’s verbolgenheid had gezien. Daar hield hij zich in tranen en gebed aan vast, want daarin zag hij ook hoop.

Als we het over de ware pinksterdag hebben dan moeten we bij Klaagliederen zijn, waar ook C. Steenblok op wees. Dat zijn de ware nieuwe tongen, als de mens zucht en weent om de zonde. We hebben dan te maken met een Jeremiaanse Jezus, een wenende Jezus, die ook zeker een gesel droeg, en niet de roze Jezus is die men vandaag de dag van hem heeft gemaakt, als een gesuikerde marsepeinen Jezus in de etalage van de stad. Tegen die Jezus streden de oude vaderen. Ze prikten door het grote bedrog heen. Daarom moeten we terug. Mens en kerk zijn afgedwaald. Het huidige Nederlands met zijn d en t terreur en verdere taalterreur is ook een moderne dwaling. Isaac van der Velde streed in de vijftiger en zestiger jaren tegen de moderne d/t regel. In zijn boek ‘De tragedie der werkwoordsvormen’ wijst hij op de Leidse historicus A. Kluit, die het erover had dat in de oudheid de d/t regel niet bestond. Bijvoorbeeld : ‘hij wordt’ schreef men als ‘hij wordet’ of ‘hij wort’. In het Egyptisch werden woorden ook op verschillende manieren geschreven. Variatie in taal is voor opslagredenen, een vorm van memoriseren, en het heeft zo een grotere overlevingskans, naast het feit dat het de mens ook flexibel en creatief maakt. De weerstand die Isaac van der Velde kreeg tegen de afschaffing van de d/t regel wijst op het feit dat mensen vast zitten in emotie-denken en traditie-denken, maar hierin niet regressief zijn, want het oudere Nederlands had dit allemaal niet. Het zijn moderne tradities, en het oorspronkelijke, waarin de sleutels liggen, kent men niet, en wil men niet kennen. Men is barbaars naar de geschiedenis. Ook in de Nederduits gereformeerde dogmatiek wordt hierop gewezen. Al met al is de levende Nederlandse taal om zeep geholpen door al te vaste spellingspatronen. Het is een grote vloek die op Nederland rust, die d/t regel. Men is zich daar op gaan richten, en heeft zo de geestelijke oorlogsvoering lopen verzaken.

Cato de Oudste had gesteld :

“Degenen die serieus zijn in belachelijke zaken, zullen belachelijk zijn in serieuze zaken.”

Het Nederlandse volk is ingenomen door clowns. Zo hebben ze ook met de oude vaderen afgerekend. Het Nederlands is nu geen levende taal meer, maar een dode taal. Alles is klinisch geworden en koud. Ze hebben er een exact vak van proberen te maken, terwijl taal geen exact vak is. Het zijn machtsspelletjes. Ze spelen Russisch roulette met de hoofden van de kinderen. Ieder kind wordt tegenwoordig aan deze taalterreur geofferd, als een moderne Moloch. Zo wordt het kind losgetrokken van de oude vaderen en moederen. Zo groeit het kind op voor galg en rad. Besuikerd en opgezet eindigen ze in de etalages.

Hadden de oude vaderen dan alles al bij het rechte eind ? Neen. Zij waren in de reformatie. Zij waren wachtende op de hemelse boeken die hen verder zouden leiden, zoals gesproken werd in Daniël en Openbaring. Daarom moeten wij niet zomaar klakkeloos alles aannemen wat de oude vaderen en moederen verkondigden, maar wij moeten werken in hun mijnen. De diamanten en andere hemelse stenen zijn nog ruw.

Als de kracht van de mens wordt weggenomen, stelde C. Steenblok, dan wordt de mens tot smeken geleid. Nu, dat kan ook heel bedrieglijk zijn. Ja, de mens moet een smekeling zijn, maar geen vleselijke smekeling die terugverlangt naar de vleespotten van Egypte. Wij moeten smeken tot de dingen van de Heere, maar daartoe ook de weg begaan. ‘Koopt van mij.’ Als de mens het niet koopt en er niet voor werkt, dan heeft smeken ook geen zin.

In de hel zouden we nog de Heere moeten beminnen, stelde C. Steenblok. We moeten vragen om een klein broodkruimeltje en een klein druppeltje water. Dat leert de mens in de hel, om het kleine weer te waarderen. Jezus was hier ook, en David ook, en David sprak dat de Heere hem in de hel niet alleen had gelaten, in de psalmen. J. Wisse stelde dat Bethlehem het broodhuis was. Daar moesten onze blikken op gericht zijn, niet op Parijs, Berlijn of Londen. In Bethlehem was er wedergeboorte, en dat begon met kleine broodkruimeltjes. Wij moeten met het minste leren leven opdat wij deelhebben aan een grotere geestelijkheid, die veel dieper reikt.

DE VEENENDAALSE SCHEURINGEN IN DE GEREFORMEERDE KERK (1896-1913)

We zien in de geschiedenis verschillende belangrijke uittochten uit de gereformeerde kerk van Kuyper :

1896 - de A-kerkeraad uittocht - de eerste Veenendaalse scheuring in de gereformeerde kerk, terugkerende tot de christelijk gereformeerde kerk
1897 - de van Willikshuizen uittocht - de tweede Veenendaalse scheuring, gaande tot de christelijk gereformeerde kerk
1913 - de Den Hengst uittocht - de derde Veenendaalse scheuring, gaande tot de gereformeerde gemeente

Verdere uittochten :

1920 - de Netelenbos uittocht, tot de nederlands hervormde kerk
1920 - de G. Wisse uittocht, tot de christelijk gereformeerde kerk
1926 - de Geelkerken uittocht, tot de hersteld gereformeerde kerk
1942 - de eerste C. Steenblok uittocht, tot de gereformeerde gemeente (1943, die hij in 1953 verliet, na de dood van Kersten, voor de gereformeerde gemeenten in nederland, een tweede C. Steenblok uittocht)
1944 - de Schilder uittocht, tot de vrijgemaakt gereformeerde kerk

De predikant W. Den Hengst (1859-1927) had zich eerst bij de doleantie van Kuyper aangesloten, maar verliet die weer vanwege ‘de geest van neo-calvinisme’. Met het grootste gedeelte, 2/3, van zijn gemeente, ging hij toen over naar de gereformeerde gemeente. Hij was losgekomen van de Kuyperiaanse ‘veronderstelde wedergeboorte’ en predikte nu het belang van de bekering.

In 1892 ging het grootste gedeelte van de christelijk gereformeerde kerk van 1869 over in de kerk van Kuyper, de dolerende gereformeerde kerk, maar er werd toen nog wel onderscheid gemaakt tussen A-kerken, de al eerder afgescheidenen, en de B-kerken, de latere afgescheidenen, oftewel de dolerenden, en er waren ook C-kerken. In 1896 was er echter weer een overloop terug naar de christelijk gereformeerde kerk. Den Hengst bleef in die tijd gewoon nog gereformeerde predikant. Van 1888 tot 1894 was hij predikant in Den Helder, en vanaf eind 1894 in Veenendaal. In 1897 liep een kerkeraadslid, C. van Willikshuizen, over naar de christelijk gereformeerde kerk, vanwege bezwaren over de verbondsleer. In de christelijke gereformeerde kerk waren ze hier veel voorzichtiger mee, en predikten ze de doodstaat van de mens en de oproep tot bekering. Ze vonden Kuyper een losbol die ‘zonder handen reed’. Hij was te weinig bevindelijk.

Den Hengst had 1908, 1909, een diepe bekerings-ervaring, en kon zich niet meer vinden in de veronderstelde wedergeboorte leer van Kuyper, wat het neo-calvinisme was van die tijd, maar predikte nu persoonlijke bekering. Het kwam tot de Veenendaalse kerkscheuring. Hij verliet de Gereformeerde Kerk van Kuyper, en volgde zijn gemeente tot de gereformeerde gemeente, door tussenkomst van Laurens Boone van de oud-gereformeerde kerk, die zijn gemeenteleden hadden opgetrommeld. Met de oprichting van de Saambinder begon hij voor dat blad te schrijven in 1919. Je kan inderdaad te ver van Calvijn afwijken, zoals je ook te dicht bij Calvijn kan komen. Calvijn was dan wel een tuliper, maar veel genuanceerder dan het tulipisme van vandaag de dag, wat in principe niet eens meer calvinisme is, omdat ze in principe gewoon een heleboel boeken van Calvijn overboord hebben gegooid of niet eens kennen.

W. den Hengst stelde dat het instituut gebouwd moet zijn op het hemelse woord en niet op het eigen believen van mensen. (De Saambinder, 14/11, 1919)

In zijn boekje ‘Uitgetreden. Rekenschap van Gevoelens en Handeling’ uit 1913 noemt hij de strijd in de gereformeerde kerk in Veenendaal als een strijd tussen het meer inheemse oud-gereformeerde

en meer van buiten geïmporteerde nieuwe calvinistische gevoelens, wat tot een breuk leidde en waardoor gemeente en predikant overgingen naar het gereformeerde gemeente geloofsgoed. Hij waarschuwde tegen de valse grond van vleselijke gerustheid, de Laodiceaanse leer dus, die in de Kuyper kerk was binnengedrongen. Hij noemde de mens door de zonde verblind en droevige zelfmisleiders.

Den Hengst noemde het belang van de strijd tegen driest ongeloof, begoochelend bijgeloof, en zelfmisleidend waangeloof, tegen de geestelijke boosheden in de lucht, een macht die zich hierin openbaart.
